

MELIORACJE WODNE – WSPÓLNE DZIAŁANIA

WARMIŃSKO-MAZURSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
z siedzibą w Olsztynie

Jerzy Rutkowski

Melioracje wodne – wspólne działania

materiał informacyjny

Olsztyn, 2021 r.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, tel./fax 89 535 76 84, 526 44 39
e-mail: sekretariat@w-modr.pl, www.w-modr.pl

WMODR Oddział w Olecku

Aleja Zwycięstwa 10, 19-400 Olecko
tel. 87 520 30 31, 520 30 32, fax 87 520 22 17
e-mail: olecko.sekretariat@w-modr.pl

Dyrektor WMODR

mgr inż. Damian Godziński

I Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Małgorzata Micińska-Wąsik

II Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Sonia Solarz-Taciak

Dyrektor Oddziału WMODR w Olecku

mgr Robert Nowacki

Druk: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
tel./fax. 89 526 44 39, 89 535 76 84
e-mail: redakcja@w-modr.pl, www.w-modr.pl

Nakład: 100 egz.

Wydanie: I

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1. Pojęcie melioracji	4
2. Cele środowiskowe utrzymania melioracji	5
3. Do kogo należy wykonanie i utrzymanie melioracji wodnych	5
4. Pojęcie melioracji rolnych oraz ich krótka charakterystyka	7
5. Charakterystyka stosowanych zabiegów melioracyjnych	7
6. Wpływ urządzeń wodno-melioracyjnych na środowisko przyrodnicze	8
7. Eksploatacja systemów melioracyjnych	9
8. Podsumowanie	10
9. Literatura	11

WSTĘP

Przepisy ustawy z 2001 r. **Prawo wodne** przestały obowiązywać z dniem **1 stycznia 2018 r.**, czyli w momencie wejścia w życie ustawy z dnia **20 lipca 2017 r. – Prawo wodne**. W art. 197 tego aktu zamieszczono analogiczny katalog urządzeń (odstąpiwszy od definiowania średnicy rurociągów) i określono je po prostu jako „**urządzenia melioracji wodnych**”. Jednocześnie nie uwzględniono zmiany ustawy **Prawo budowlane**, w której pozostało odniesienie do urządzeń **melioracji szczegółowych**, co faktycznie mogło powodować problemy interpretacyjne. Literalne rozumienie obowiązującego w niezmiennym brzmieniu art. 29 ust. 2 pkt 9 **Prawo budowlane** prowadziło bowiem do wniosku, że wyartykułowane w nim zwolnienie nie znajduje w ogóle zastosowania do urządzeń melioracyjnych, gdyż obecnie nie definiuje się takiego rodzaju urządzeń jako „**urządzenia melioracji wodnych szczegółowych**”. Pozostawienie tego rodzaju przepisu, nieznajdującego zastosowania, z pewnością nie było intencją racjonalnego ustawodawcy. W miejsce wykładni gramatycznej zasadne będzie zatem zastosowanie wykładni celowościowej, uwzględniającej pierwotne brzmienie przepisów i wynikający z nich charakter analizowanego zwolnienia. Jego istotą jest uproszczenie procedury administracyjnej w przypadku wykonywania prac związanych z funkcjonowaniem urządzeń służących polepszeniu zdolności produkcyjnej gleby i ułatwieniu jej uprawy, a zatem urządzeń mających znaczenie dla działalności rolniczej.

Powyższe potwierdza fakt, że zgodnie z ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy – **Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw** treść analizowanego art. 29 ust. 2 pkt 9 ustawy – Prawo budowlane uległa zmianie, otrzymując brzmienie: 9) wykonywaniu i przebudowie urządzeń melioracji wodnych, a zatem przepis ten został dostosowany do przepisów **Prawo wodne**. Powyższa nowelizacja została opublikowana w **Dzienniku Ustaw** pod pozycją **2170** i weszła w życie **23 listopada 2019 r.**

1. POJĘCIE MELIORACJI

Melioracje wiążą się głównie z zagadnieniami budowy i funkcjonowania systemów nawadniających i odwadniających w celu przystosowania środowiska do potrzeb produkcji roślinnej. Przez odprowadzenie nadmiaru wody zwiększa się przydatność rolniczą pól i łąk i tym samym tworzy się lepsze warunki do hodowli zwierząt. **Pojęcie melioracji reguluje ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, Dz. U. 2017, poz. 1566.**

Zgodnie z art. 195 tej ustawy, **melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby i ułatwiania jej uprawy**. Natomiast art. 198 mówi, że przy planowaniu, wykonywaniu urządzeń melioracji wodnych należy kierować się potrzebą zachowania zróżnicowanych biocenoz polnych i łąkowych, koniecznością dobrego stanu wód oraz koniecznością osiągnięcia celów środowiskowych.

2. CELE ŚRODOWISKOWE UTRZYMANIA MELIORACJI

W ustawie mocno zaznacza się element środowiskowy. Celem środowiskowym jest ochrona oraz poprawa ich stanu ekologicznego i chemicznego, tak aby osiągnąć co najmniej dobry stan ekologiczny i chemiczny wód powierzchniowych, a także zapobieganie pogorszeniu ich stanu ekologicznego i chemicznego. Te Cele te realizuje się przez podejmowanie działań zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, a polegają one w szczególności na:

- zapobieganiu lub ograniczaniu wprowadzania do nich zanieczyszczeń;
- zapobieganiu pogorszeniu oraz poprawa ich stanu;
- ich ochronie i podejmowaniu działań naprawczych.

3. ODPOWIEDZIALNOŚĆ W ZAKRESIE WYKONANIA I UTRZYMANIA MELIORACJI WODNYCH

Wykonywanie urządzeń melioracji wodnych należy do właścicieli gruntów. Mogą być one wykonywane na koszt Skarbu Państwa, w tym przy udziale środków publicznych, za zwrotem, w formie opłaty melioracyjnej, części kosztów przez właścicieli gruntów, na które te urządzenia wywierają korzystny wpływ, zwanych dalej „zainteresowanymi właścicielami gruntów” – art. 199 – Prawo wodne.

Utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych należy do zainteresowanych właścicieli gruntów, a jeżeli urządzenia te są objęte działalnością spółki wodnej działającej na terenie gminy – do tej spółki.

Urządzeniami melioracji wodnych są:

- rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie,
- drenowania,
- rurociągi,
- stacje pomp służące wyłącznie do celów rolniczych,
- ziemne stawy rybne,
- groble na obszarach nawadnianych,
- systemy nawodnień grawitacyjnych,
- systemy nawodnień ciśnieniowych.

Przepisy dotyczące urządzeń melioracji wodnych stosuje się odpowiednio do:

- budowli wstrzymujących erozję wodną,
- dróg dojazdowych niezbędnych do użytkowania obszarów zmeliorowanych,
- fitomelioracji oraz agromelioracji,
- systemów przeciwezyjnych,
- zagospodarowania zmeliorowanych trwałych łąk i pastwisk,
- zagospodarowania nieużytków przeznaczonych na trwałe łąki i pastwiska.

Melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszania zdolności produkcyjnej gleby i ufatwiania jej uprawy oraz koniecznością osiągnięcia celów środowiskowych. Mając więc na uwadze ekologiczne podstawy kształtowania środowiska, a więc mechanizm obiegu wody, składników pokarmowych i energii, współczesne melioracje mają na celu wprowadzenie pożądanych zmian w ekosystemach rolniczych, leśnych i wodnych, które umożliwiają wzrost ich produktywności i zapewniają ekonomiczną efektywność gospodarowania zasobami przyrody. Wpływ melioracji na środowisko przyrodnicze polega na zmianie kierunku i intensywności procesów w glebie i przyziemnej części atmosfery, a także w rozrządzie zasobów wodnych w czasie i przestrzeni.

Zatem nowoczesne melioracje o wysokim poziomie rolnictwa są całościowymi (kompleksowymi) projektami, za pomocą których obszary wiejskie są chronione, ulepszone, rozwijane i kształtowane. Ujmują one i rozwiązują łącznie cele zarówno rolnicze, jak i ochrony przyrody i krajobrazu. Zmierzają ostatecznie do tworzenia podstaw poprawy efektywności pracy, warunków życia na wsi i całościowego rozwoju terenów wiejskich. W pojęciu melioracji kompleksowych mieszczą się również takie działania jak ochrona od powodzi, budowa dróg rolniczych i stawów rybnych, wykorzystanie ścieków w rolnictwie, **zagospodarowanie zmeliorowanych użytków zielonych, ochrona przed erozją, agromelioracje, fitomelioracje oraz rekultywacje terenów zdewastowanych.**

Zabiegi melioracyjne są istotnym składnikiem szeroko pojętej gospodarki wodnej w rolnictwie i obejmują bilans wodny na większych obszarach, rozrząd wody w zlewniach i na obiektach, regulację uwilgotnienia profilu glebowego, a także dostosowanie terenów do wymogów technologicznych współczesnego rolnictwa.

4. KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA MELIORACJI ROLNYCH

- **Melioracje wodne** – umożliwiają regulację stosunków wodnych w glebie dzięki nawadnianiu gruntów na obszarach z niedoborem wody lub odwadnianiu terenów, gdzie występuje jej nadmiar.
- **Agromelioracje** – polepszają glebę przez długo działające zabiegi uprawowe, które poprawiają warunki siedliskowe roślin.
- **Fitomelioracje** – polegają na zadrzewieniu śródpolnym i racjonalnym rozmieszczeniu zalesienia, dzięki czemu zmienia się mikroklimat lokalny (prędkość wiatru, temperatura, wilgotność).
- **Melioracje przeciwerozynne** – czyli zapobieganie zmywaniu żyznych warstw gruntu dzięki zahamowaniu wpływu powierzchniowego wód opadowych.

5. CHARAKTERYSTYKA STOSOWANYCH ZABIEGÓW MELIORACYJNYCH

W zależności od sposobu oddziaływania na środowisko różni się melioracje techniczne, agrotechniczne i fito-techniczne.

Melioracje techniczne polegają na budowie sieci otwartych rowów odwadniających, kanałów przerzutowych, doprowadzalników, bruzd rozdzielczych i polewowych, drenowania za pomocą rurek ceramicznych lub z tworzyw sztucznych, a niekiedy drenów faszynowych, żerdziowych lub kamiennych.

Do melioracji technicznych należy również regulacja koryt mniejszych cieków, wykonywanie obwałowań ochronnych, stacji pomp, budowa zbiorników wodnych, stawów rybnych, ujęć wody i urządzeń do nawadniania, w tym budowli do rozrządu wody na nawadnianych terenach (jazów, śluz, zastawek i mniczków), a także budowa wewnętrznych dróg komunikacyjnych, mostów i przepustów drogowych.

Melioracje agrotechniczne to zabiegi mające na celu polepszenie stosunków powietrzno-wodnych i gospodarki wodnej w profilu gleb zwięzłych, poprzez zmianę właściwości fizycznych i wodnych podglebia, poprawiających strukturę oraz zwiększających retencję wodną gleby, a zmniejszających spływy powierzchniowe i zapobiegające erozji gleb. Należą do nich takie prace, jak: głęboka orka, głębokie spulchnianie (głęboszowanie), drenowanie krecie, przebijanie warstw rudawca, nawożenie nawozami organicznymi i wapnowanie gleb.

Melioracje fitotechniczne polegają na zadrzewianiu, zakrzewianiu i zadarnianiu gruntów w celu ochrony gleb przed erozją i nadmiernym parowaniem lub zwiększenia transpiracji w bezodpływowych, nadmiernie uwilgotnionych zagłębieniach terenowych. Melioracje fitotechniczne są zabiegami o charakterze rolno-leśnym, polegającymi na racjonalnym rozmieszczeniu pokrywy roślinnej na obszarze zlewni, zwłaszcza silnie urzeźbionej. Skutkują ograniczeniem nieproduktywnych spływów powierzchniowych, zmniejszeniem natężenia erozji wodnej oraz zwiększeniem retencji wody na terenie zlewni.

Agromelioracje, fitomelioracje oraz systemy przeciwoerozyjne, a także zagospodarowanie zmeliorowanych trwałych łąk lub pastwisk i nieużytków przeznaczonych na trwałe łąki lub pastwiska zalicza się do urządzeń melioracji wodnych [Ustawa 2018 r.]. Utrzymanie rolnictwa na poziomie nieodbiegającym od standardów Unii Europejskiej wymaga sprawnych systemów melioracyjnych, prawidłowo dostosowanych do określonych ekosystemów. Zarówno nadmiar jak i niedobór wody w glebie nie sprzyja dobremu rozwojowi roślin i wpływa niekorzystnie na plonowanie. Zróżnicowane nawodnienie sprzyja dobremu rozwojowi roślin i wpływa niekorzystnie na plonowanie. Zróżnicowane warunki klimatyczne i glebowo-wodne w naszym kraju bardzo często nie sprzyjają racjonalnemu, efektywnemu gospodarowaniu zasobami środowiska. Szczególnie dotyczy to zróżnicowania wysokości opadów atmosferycznych i żyzności gleb. W roku przeciętnym relacje między zasilaniem z opadów atmosferycznych a ubytkiem wody na ewapotranspirację powodują dodatni bilans wodny w półroczu zimowym, a ujemny w okresie wegetacyjnym. Konsekwencją tego jest odpowiednie kształtowanie się poziomu wód gruntowych – nie zawsze zgodnie z oczekiwaniami środowiska przyrodniczego.

6. WPŁYW URZĄDZEŃ WODNO-MELIORACYJNYCH NA ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Dotychczas głównym celem melioracji było osiągnięcie lepszych warunków dla wzrostu roślin, bez uwzględniania szeregu innych czynników, w tym następstw ekologicznych.

Rozpatrując obieg wody na obiekcie opiniowano o nadmiarach lub niedoborach wodnych, stwierdzanych w danym czasie i szukano rozwiązań technicznych dla odprowadzenia lub doprowadzenia

wody. Ponieważ ochrona środowiska w zakresie gospodarki wodnej również musi być zapewniona, dlatego działania melioracyjne powinny też uwzględniać warunki równowagi ekologicznej danego obszaru.

Prawidłowo przeprowadzone zabiegi melioracyjne, obok rozwiązań technicznych, powinny dawać wskazówki do gospodarowania wodą w zlewni. Powszechność i coroczna powtarzalność zabiegów rolniczych w toku normalnej produkcji ma olbrzymi wpływ na obieg wody, własności gleby i jej żyzność. Skuteczność zabiegów rolniczych i leśnych będzie jednak tylko wtedy pełna, gdy wprowadzane będą jako zespół w połączeniu z zabiegami technicznymi. Chodzi o to, aby obiektu meliorowanego nie rozpatrywać bez powiązania z otaczającą przyrodniczą i gospodarczą całością. Ze względu na konieczność zrównoważonego gospodarowania zasobami przyrody, melioracje muszą być oparte na głębokiej analizie przyczyn niedomagań terenu i nastawione na ich usunięcie, a ponadto powinny przewidywać rozwój przyszłych procesów na obszarach zmeliorowanych i w ich sąsiedztwie.

7. EKSPLOATACJA SYSTEMÓW MELIORACYJNYCH

Skutki melioracji w decydującym stopniu uzależnione są od poziomu eksploatacji systemów przyrodniczo-technicznych. W eksploatacji powinien funkcjonować układ:

człowiek → urządzenie melioracyjne → środowisko-przyrodniczo-rolnicze

Eksploatacja systemów melioracyjnych warunkuje osiągnięcie celów inwestycji, czyli powoduje wprowadzenie pożądanego obiegu materii i energii w ekosystemach.

Cele te można osiągnąć przy realizacji dwóch podstawowych procesów eksploatacyjnych:

- utrzymania urządzeń i systemów melioracyjnych dla zapewnienia ich trwałości, dobrej sprawności i funkcjonalności (konserwacja, naprawy i remonty),
- użytkowania urządzeń dla uzyskania oczekiwanego rezultatu melioracji.

Budowa i działanie urządzeń melioracyjnych jest stosunkowo prosta, ale utrzymywanie w stanie sprawności technicznej jest zadaniem trudnym i kosztownym. Są one rozmieszczone na terenach rolniczych, bardzo często na znacznych powierzchniach, gdzie poddawane są:

- ciągłemu wpływowi naturalnych czynników niszczących (erozja, wiatr, temperatura),

- dewastacji przez człowieka,
- nieprawidłowemu eksploataowaniu i obchodzeniu się z nimi przez użytkowników.

Wieloletnia eksploatacja obiektów melioracyjnych prowadzi często do zmiany parametrów technicznych urządzeń. Zła, przeprowadzona w nieodpowiednich terminach konserwacja, nie zapewnia właściwego utrzymania urządzeń, przyczyniając się do niskiej efektywności całego systemu melioracyjnego.

Prawidłowa eksploatacja urządzeń melioracyjnych jest bardzo ważnym elementem utrzymania ich w stanie sprawności technicznej i tylko systematyczne podejście do tego problemu daje pozytywne efekty.

Tylko właściwe utrzymanie urządzeń melioracji wodnych gwarantuje:

- polepszanie zdolności produkcyjnej gleby,
- ułatwianie jej uprawy,
- ochronę użytków rolnych przed powodzią.

8. PODSUMOWANIE

Melioracje praktycznie dotyczą każdego gospodarstwa, ale ich stan techniczny jest w większości bardzo zły lub zły. Wynika to przede wszystkim z lekceważenia znaczenia ujęć melioracyjnych niż z braku czasu na ich utrzymywanie, czy braku środków finansowych. Melioracje wykonuje się praktycznie przez cały rok (dobrym przykładem jest uczestnictwo w spółkach wodnych), ale najbardziej „widocznym” okresem jest okres jesienno-zimowy lub wczesno-wiosenny.

Dzisiaj znaczącym „przeciwnikiem” dla sprawności ujęć melioracyjnych są bobry oraz zwierzyna łowna. Te zwierzęta doskonale wykorzystują każdy element zaniedbań przez człowieka. W przypadku, gdy obok ujęć melioracyjnych znajdują się uprawy, np. kukurydza, szkody spowodowane są trudne do oszacowania, co widać na przedstawionych zdjęciach. Mam bardzo duże doświadczenie w kontekście utrzymywania ujęć melioracyjnych oraz współpracy ze spółkami wodnymi – tym mocniej akcentuję problematykę z tym związaną.

Nawiązując do „Prawa wodnego” oraz „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzących ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” zwracam uwagę, że rowy melioracyjne są często wykorzystywane do odprowadzania zanieczyszczeń z gospodarstwa, a to powoduje niepożądane skutki ekologiczne i środowiskowe.

Literatura

- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne, Dz. U. 2017, poz. 1566.
- Zdjęcia i tekst autora.

Adresy Zespołów Doradców:

■ BARTOSZYCE , ul. Kętrzyńska 45A, tel. (89) 762 22 05
■ BRANIEWO , ul. Kościuszki 118, tel. (55) 243 28 46
■ DZIAŁDOWO • Lidzbark, ul. Jeleńska 6 lok. 13/2, tel. (23) 696 19 75
■ ELBLĄG , ul. Nowodworska 10B, tel. (55) 235 32 36 • Pastęg, ul. Bankowa 25, tel. (55) 248 55 04
■ EŁK , ul. Zamkowa 8, tel. (87) 621 69 67
■ GIŻYCKO , ul. Przemysłowa 2, tel. (87) 428 51 99
■ GOŁDAP , ul. Wolności 20, tel. (87) 615 19 57
■ IŁAWA , ul. Lubawska 3, tel. (89) 649 37 73 • Lubawa, ul. Gdańska 26, tel. (89) 645 24 22
■ KĘTRZYN , ul. Powstańców Warszawy 1 (Budynek Społem), tel. (89) 751 30 93
■ LIDZBARK WARMIŃSKI , ul. Krasickiego 1, tel. (89) 767 23 10
■ MRAĞOWO , ul. Boh. Warszawy 7A/2, tel./fax (89) 741 24 51
■ NOWE MIASTO LUBAWSKIE , ul. Jagiellońska 24d, tel. (56) 474 21 88
■ NIDZICA , ul. Słowackiego 17, tel. (89) 625 26 50
■ OLECKO , Al. Zwycięstwa 10, tel. (87) 520 22 17
■ OLSZTYN • Biskupiec, ul. Niepodległości 4A, tel. (89) 715 22 59
■ OSTRÓDA , Grabin 17, tel. (89) 646 24 24 • Morağ, ul. Dworcowa 13, tel. (89) 757 47 61
■ PISZ , ul. Wojska Polskiego 33, tel. (87) 423 20 33
■ SZCZYTNO , ul. Józefa Narońskiego 2, tel. (89) 624 30 59
■ WĘGORZEWO , ul. Kraszewskiego 40, tel. (87) 427 12 21

PRZEDSIĘBIORSTWO
FAIR PLAY 2011

POLSKA
JAKOŚĆ

FIRMA GODNA
ZAUFAŃIA

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
z siedzibą w Olsztynie

---

ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
tel. 89 535 76 84, 89 526 44 39

---

e-mail: sekretariat@w-modr.pl
www.w-modr.pl

PRZEDSIĘBIORSTWO
FAIR PLAY 2011

